

LITERATUUR KENNISCLIPS 2024-2025

TABLE OF CONTENTS

WEEK 1.....	2
WEEK 2.....	2
CLIP 1 (p7).....	2
CLIP 3 (p17).....	3
WEEK 3.....	3
CLIP 7 (p38).....	3
WEEK 4.....	4
CLIP 8A (p46).....	4
CLIP 8B.....	4
WEEK 5.....	5
CLIP 10B (p61)	5
WEEK 6.....	6
WEEK 7.....	6
CLIP 13 (p86).....	6
WEEK 8.....	7
CLIP 14 (p87).....	7
WEEK 9.....	8
CLIP 16	8
CLIP 17 (p103).....	8
WEEK 10.....	9
CLIP 20B (p114)	9
WEEK 11.....	10
CLIP 24 (p123).....	10
CLIP 25 (p126).....	10
WEEK 12.....	11
CLIP 28 (p133).....	11

WEEK 1

/

WEEK 2

CLIP 1 (P7)

- (Herhaling)

A. Oudgermaanse literatuur

Onderwerpen en thema's:

- Gebaseerd op vermoedelijk **historische gebeurtenissen**.
- Speelt zich meestal af tijdens de **periode van de volksverhuizingen** (5e–6e eeuw).
 - Volksgroepen verhuizen van Oost- naar West-Europa.
 - Conflicten en concurrentie tussen stammen.
- **Daden van grote helden** staan centraal, vaak leiders die door moed en kracht uitblinken.
- **Tragisch einde** is typisch: held sterft uiteindelijk, vaak uit opoffering voor anderen.

Kenmerken van verhalen:

- Vaste schema: held verslaat monsters of vijanden → wordt leider → sterft tragisch.
- Complexe volkscultuur zichtbaar: stamruzies, familieproblemen, meerdere verhaallijnen (vergelijkbaar met soapachtige structuren).
- Eenvoudig ogend verhaal, maar diepgaande sociale en culturele lagen.

Voorbeeld:

- **Beowulf** (oudste Engelse literaire tekst; Duitsers hebben oudere teksten):
 - Held doodt drie monsters.
 - Wordt leider door moed en kracht.
 - Doodt tragisch, opoffering voor gemeenschap.

Verskil met Romeinen:

- Oude Germanen (zoals Vikingen) hebben andere mentaliteit: geen nadruk op architectuur, meer op daden en heldendom.

CLIP 3 (P17)

2.2 De hoofse ridderroman

Algemeen:

- Centraal thema: avonturen van **ridderlijke helden** in een aristocratische context.
- Vaak verbonden met **Koning Artur** en zijn Ronde Tafel.
- Ontstaan in Frankrijk; belangrijke schrijver: **Chrétien de Troyes**.

Belangrijke werken van Chrétien de Troyes:

- **Parcival**
- **Table Ronde**
- **Lancelot**: nobele ridder, waarden belangrijker dan ijdelheid.
- **Yvain**: dolende ridder, op avontuur om zwakken te beschermen, voorbeeld voor ridderpatronen.

Kenmerken van de hoofse ridderroman:

- **Avontuur en queeste**: ridder gaat op gevaarlijke tocht.
- **Cultus van de vrouw**: respect en verering van de edele dame.
- **Ridderlijk gedrag**: beleefdheid, verfijning, onderdanigheid, zelfbeheersing.
- **Religieuze boodschap**: christelijke eenheidscultuur als achtergrond.

Kortom: **ridderroman = avontuur + moraal + verfijnd gedrag + religieuze context.**

WEEK 3

CLIP 7 (P38)

Erasmus en het humanisme van de Renaissance

Algemeen:

- Non-fictie schrijver, pionier van het **essayistische genre**.
- Geïnspireerd door de **klassieke oudheid** (vorm en stijl).
- **Kosmopolitisch**: reisde veel, veel connecties in Europa, leerde van andere geleerden.
- Talen: **Latijn, Grieks, Hebreeuws**.
- Thema: **individuele religiositeit en spiritualiteit**.

Belangrijk werk: *Lof der Zotheid* (1511)

- **Vernieuwend**: nieuwe kijk op irrationele aspecten van het leven.
- **Vorm**: declamatio (klassieke vorm, niet religieus).
- **Inhoud**:
 - Godin 'Zotheid' benadrukt dat **irrationaliteit essentieel is in het leven**.
 - Mens moet irrationele impulsen **onder controle houden** om zich te ontwikkelen.
 - Pleidooi voor **zelfcontrole en matiging**.
- **Vrouwen en irrationele aspecten**:
 - Vrouwen dicht bij natuur, lichamelijkheid en irrationaliteit.

- Gelukkiger door hun nabijheid tot het irrationele (vergelijkbaar met kinderen).
- Mannen hebben te veel verstand en moeten leren omgaan met hun impulsen.

WEEK 4

CLIP 8A (P46)

Shakespeare: fasen en kenmerken

Fase 1 – Aristocratisch publiek

- Gericht op tevredenstellen van het **aristocratische publiek**.
- Schreef **epische gedichten**.
- Theater: geïnspireerd door **klassieke oudheid**, virtuoze stijl.

Fase 2 – Eind 16e eeuw, meer individueel

- Persoonlijke ervaring en emoties centraal.
- Eerste **sonnetten** verschijnen.
- Theater: **The Globe**; voorbeelden: **ROMEO EN JULIET**: alledaagse liefde met maatschappelijke hindernissen.
- Combinatie van **traditie en moderniteit**:
 - Traditie: ongeschreven eercodes.
 - Moderniteit: liefde en persoonlijke gevoelens.
- Genre: **optimistische blijspelen** en tragedies over koningschap en geschiedenis van Engeland.
- Thema's:
 - **Tragiek** door spanning tussen traditie en moderniteit.
 - Angst voor chaos, teruggrijpen naar christelijke orde.
 - **Eenzaamheid** als beeld van de moderne mens.
 - **Universaliteit**: verhalen hebben tijdloze betekenis.
- Moderne elementen worden steeds sterker in zijn latere werk.

CLIP 8B

- Shakespeare (Konings' drama)
- Audio van iets?

- Romans, brieven en maxims in het Franse maniërisme

5.2 Gnomische vormen, brieven en romans in het Maniërisme

Algemene context:

- Franse manieristen waren voornamelijk actief in de **aristocratie**, vooral in stadspaleizen, soms ook op plattelandshuizen.
- De 17e eeuw is een periode van **contemporaine classicistische invloeden**, maar manierisme blijft zichtbaar.
- In de steden ontstond de cultuur van de **“préciosité”**, een oververfijnde, elegante levensstijl.

Salons:

- Salons waren wekelijkse bijeenkomsten van de elite, vaak geleid door vrouwen, zoals **Madeleine de Scudéry**.
- Deelnemers lazen **brieven of fictieve verhalen** voor, en besteedden uren aan schrijven.
- Extravagante verschijning: puntkapsels, pruiken, wandelstokken, parfum – men wilde opvallen.
- Indeling van salons: gastheer vaak op bed, anderen op afstand; combinatie van privé en publiek.
- Vrouwen in de salons bevorderen **psychologisering van literatuur**, met aandacht voor emoties en gevoelens.

Belangrijke genres:

1. **Gnomische vormen / maxims:** korte, kernachtige uitspraken over menselijk gedrag en moraal.
 - Voorbeelden:
 - “Onze deugden zijn vaak slechts vermomde ondeugden.”
 - “Eigenliefde is de grootste van alle vleiers.”
 - “De wispelturigheid van ons humeur is nog bevreemdender dan het lot.”
 - Thema’s: realiteit versus illusie, wezenlijk versus schijn.
2. **Brieven / briefbundels:** persoonlijke expressie en introspectie.
 - Voorbeeld: **Mme de Sévigné**, die emoties en gevoelens helder uitdrukt.
3. **Maniëristische romans / psycho-romans:** verhalen over emoties, menselijke relaties en zelfbeheersing.
 - Voorbeeld: **La Fayette**, *La Princesse de Clèves*.
 - Kenmerken: liefde en passie onder controle houden, pessimistische moraal, melancholie door onvolmaaktheid van de wereld.
 - Focus op de **hier en nu**, psychologische ontwikkeling en discipline van de personages.

Thema’s en kenmerken:

- Controle over impulsen en emoties is essentieel.
- Literatuur benadrukt **psychologie, gevoelens en menselijke relaties**.
- Salons bevorderen wederzijdse stimulans, creativiteit en verfijnde cultuur.
- Literatuur is vaak moralistisch, met aandacht voor **realiteit versus schijn**.

WEEK 6

/

WEEK 7

CLIP 13 (P86)

- het filosofische Verlichtingsproza

2. Vertegenwoordigers van het verlichtingsdenken

Genres binnen het verlichtingsdenken:

- **Beschouwende genres:** brieven, essays, filosofische verhalen.
- **Dramatiek:** theater voor een groot publiek.
- **Romans:** grote populariteit, vaak filosofisch geïnspireerd.

2.1 Filosofische geïnspireerde literatuur: in armoede tot stand gekomen (drama, roman, korte verhalen)

- Vaak ontstaan in **armoede**, met drama, roman en korte verhalen als middelen.

1. Gotthold Ephraim Lessing

- Duitse intellectueel, actief in de praktijk van het **verlichtingsdenken**.
- Bekend om **tolerantie** en deelname aan discussies.
- Belangrijk werk: **Nathan der Weise**
 - Hoofdpersonage: een jood.
 - Thema: **tolerantie tussen grote religies** (christendom, jodendom, islam).
 - Situatie: begin met vijandschap → einde met **wederzijds begrip**.

2. Denis Diderot

- Hoofdredacteur van de **Encyclopédie**.
- Schreef **korte filosofische romans**.
- Belangrijk werk: **Jacques le fataliste et son maître**
 - Behandelt problemen waar theologie geen antwoord op heeft.
 - **Deterministisch mensbeeld:** alles wordt bepaald door natuurwetten → is vrije wil mogelijk?
 - Structuur: dialoogroman, de **maître** stelt vragen en Jacques antwoordt.
 - Werk werd **gecensureerd**.

3. Voltaire

- Belangrijk werk: **Candide** (*conte philosophique*)
 - Kritiek op **traditionele metafysica**, vooral op Leibniz' optimistische theorie (alles is perfect in de ogen van God).
 - Hoofdpersonage: Candide, een onschuldig jongeman.
 - Verhaallijn: verliefd op Cunegonde, reist om haar terug te vinden.
 - Liefde is **niet centraal**; filosofische theorieën over perfectie staan centraal.

- Candide belandt in **slechte situaties**, telkens met de conclusie dat dit “de beste wereld” is.
- Eindconclusie: theorie klopt niet; **leven is vol toevaligheden**.
- Moraal: beter het leven te organiseren volgens **individuele principes** – pragmatisme, rationalisme, individualisme.
- Grappig element: personages **verouderen**, bijvoorbeeld Cunegonde is oud en versleten bij hereniging – einde van romantische liefde (seksisme).

WEEK 8

CLIP 14 (P87)

- toelichting bij Robinson Crusoe, filmfragment en bespreking van Gulliver's Travels

2. Vertegenwoordigers van het verlichtingsdenken

2.2 Brugelijke zedenroman

Algemeen:

- Engels genre, voor het eerst tot ontwikkeling gekomen.
- Grondlegger van de **19e-eeuwse roman**.
- Nadruk op **sociale gebeurtenissen** en observatie van handelingen op sociaal of politiek vlak.

1. Daniel Defoe

- Schetst het **portret van de Engelse kapitalistische burger**.
- Verhaal:
 - Hoofdpersonage vlucht van de plannen van zijn vader, neemt de boot en sticht een kolonie/plantage (imperialistische en kapitalistische mentaliteit).
 - Ondergaat verdere reizen; schipbreuk → terecht op eiland.
 - Beschrijving van zijn acties via **verstand, individueel en moreel kompas** → wordt een beter mens.
 - Pleidooi: model-Engelsman, verlichtingsideaal.
 - Technologie en arbeid (bv. landbouw, relatie met slaaf Vrijdag) gebruikt om **sociaal en moreel te klimmen**.
 - Ontsnapt van eiland, keert terug op plantage → blijkt rijk → **ideale burger**.
- **Kenmerken:**
 - Pleidooi voor verlichting, geen romantische terugkeer naar natuur.
 - Liberaal en rationeel.

2. Jonathan Swift

- Auteur van **Gulliver's Travels**.
- Verhaal: Gulliver ontdekt **gekke eilanden** en beleeft avonturen.
- Verlichtingsdenker, maar met **pessimisme en satire**:
 - Kritisch op burgerij en aristocratie, twijfelt of burgerij drager is van nieuwe cultuur.
- Beschrijving van eilanden:
 1. **Lilliputters:** kleine mensen met vreemde gedragingen.
 - Kinderen lachen, maar niet echt grappig.
 - Hoge hakken = conservatieven; lage hakken = liberalen.

- Satire op politiek van Engeland van zijn tijd.
- 2. **Tweede eiland:** omgekeerde verhouding → Gulliver is klein.
 - Laat zien **grootheid van waarden vs. kleinheid van dagelijkse bezigheden**.
- 3. **Derde eiland:** zwevende stad voor wetenschappers en filosofen (alleen mannen, relaties met elkaar?)
 - Satire op intellectuelen.
- 4. **Vierde eiland:** sprekende paarden, edeler en hoog moreel dan mensen, kennen het woord liegen niet.
 - Gulliver wordt verliefd op paarden.
- **Kenmerken:** pleidooi voor **verlichtingsidealen**, satire, kritiek op maatschappij en menselijke tekortkomingen.

2.3 De sentimentele zedenroman

- Nadruk sentimentele, existentiële kwesties

WEEK 9

CLIP 16

- cursorisch te bekijken want alleen een sfeerschets over het ontstaan van Schillers *Die Räuber* (video)

CLIP 17 (P103)

- uitleg bij een van de thema's van de romantiek en een langer beeldfragment

1. Literaire kenmerken

1.1 Kunst sociologische kenmerken

1.2 Formele kenmerken

1.3 Individualistische thematiek

A. Het geniale individu versus de maatschappij

- **Schiller, *Die Räuber*:** individuen met doorzettingsvermogen en genialiteit kunnen de samenleving veranderen – belangrijk thema in de romantiek.

B. Het esthetische genie versus de banale wereld

- De alledaagse routine, professionele plichten en banaliteit staan tegenover **esthetische verfijning**, die boven het gewone uitstijgt.
- **Schiller** overstijgt banaliteit: kijkt naar de hemel tijdens het schrijven, alsof inspiratie uit hogere sferen komt – inspiratie is een belangrijk romantisch thema.

Voorbeelden van andere romantische auteurs:

- **Wordsworth:** voelt zich gelijk aan het publiek, maar bezit een **andere sensibiteit**; heeft meer inzicht in gevoelens en is specialist in het esthetische, het niet-banale.

- **Shelley**: focus op **schoonheid**; puur schoonheidscultus.
- **Keats**: stereotype romantische kunstenaar; zijn genialiteit onderscheidt zich door **afstand van banale zaken** (bijv. niet dansen).
 - Verliefd op een meisje dat twijfelt; zij bewondert zijn uitzonderlijke sensibilliteit, maar hij past niet in de gewone wereld.
 - Weinig vrienden, eenzaam en arm – typisch romantisch stereotype.
 - Motto: “*A thing of beauty is a joy for ever*” → schoonheid is duurzaam.

Conclusie:

- Romantische kunstenaars spreken graag over zichzelf; dit wordt zelfs verwacht.
- **Waarheid komt voort uit de zorgen en gevoelens van de kunstenaar.**

WEEK 10

CLIP 20B (P114)

- 19de-eeuwse realisme

Émile Zola

- **Impressionisme en technologie**
 - Zola toont de **kracht en gewelddadigheid van technologie**.
 - Voorbeelden: **roes van de stoommachine**, de **sporen en treinen** wekken zowel bewondering als angst op.
- **Oeuvre: Nana**
 - Hoofdpersonage: **Nana**, een courtisane die haar carrière in het theater begint.
 - Ze heeft relaties met rijke mannen en gebruikt haar charmes om financieel voordeel te behalen.
 - Het boek veroorzaakte **schandaal**:
 - Onzedelijk door thema prostitutie.
 - Nana is een **sterke, zelfstandige vrouw** die mannen manipuleert; zij profiteren van hun eigen verlangens.

WEEK 11

CLIP 24 (P123)

- symbolistische theater en het symbolistische proza

3.3 Dramatiek (symbolistisch theater)

Maeterlinck

- Belgisch, Franstalig, afkomstig uit de bourgeoisie.
- Schreef **allegorische verhalen**, meest bekend: *De blauwe vogel*.
- Belangrijk werk: *Les Aveugles*
 - Veel blinde mensen die niets ondernemen → symbool voor de **blinde mens in de moderne wereld**: niet bewust van zijn bestaan, verslaafd aan routines.
 - **Voorstelling (video)**: vanwege moeilijke tekst wordt de sfeer en boodschap vooral via **beelden en symbolen** overgebracht.

Tsjechov

- Schreef veel **kortverhalen** met symboliek over menselijke existentie.
- Belangrijk werk: *De Meeuw*
 - Banale gebeurtenissen: jagers willen fazanten en eenden schieten, maar raken een onschuldige meeuw.
 - **Meeuw**: symbool voor verlangen naar het hogere, ontsnappen aan banaliteit.
 - **Dood van de meeuw**: overwinning van banaliteit over idealen.
 - **Video**: toont een jonge man die kunst wil maken (ontsnappen aan werkelijkheid), maar door de wereld naar beneden wordt getrokken.
 - Hij wil samen met zijn vriendin naar het hogere, maar zij is gericht op **beroemdheid en succes in de banaliteit**.

CLIP 25 (P126)

- Symbolistisch proza

3.4 Hyper-esthetisme in het symbolistische proza

Algemeen:

- In proza verschijnen **dezelfde decadente thema's** als in het symbolisme.
- **Estheticisme**: nadruk op het schone, in tegenstelling tot de moderne, geïndustrialiseerde wereld.
 - Afkomstig van het symbolisme, maar later ook een **op zichzelf staand genre**.
- **Hyper-esthetisme**: volledige toewijding aan het schone, zichtbaar in **decoratie van huizen, menukaarten, art nouveau**.

Voorbeelden:

1. Joris-Karl Huysmans – *À rebours*

- Hoofdpersonage leeft **tegen de natuurlijke loop der dingen in**:
 - Slaapt 's nachts en is overdag wakker.

- Geloofd in katholicisme (vanwege mooie beelden), terwijl de meeste mensen de Verlichtingsidealen volgen.
- Cultiveert het **culturele en rituele mooie** om de natuur te overstijgen.
- **Decadent**: kiest esthetiek boven praktische zaken.
- **Maatschappelijk**: offert volledig het maatschappelijke leven op voor **privé esthetisch genot**.

2. Georges Rodenbach – *Bruges-la-Morte*

- Geïnspireerd door Baudelaire.
- Het **decor weerspiegelt de ziel van de kunstenaar**.
- Brugge is “dood” omdat zijn geliefde is overleden; de stad is middeleeuws, leeg en stil.
- Werkt veel met **symbolen**.

3. Oscar Wilde – *The Picture of Dorian Gray*

- Behoort tot verschillende stromingen, maar **zeker estheticisme**.
- Zeer eloquent: hoofdpersoonage wil zijn leven niet voorbij laten gaan, wil **mooi en beroemd blijven** → sluit pact met de “duivel”.
- Leeft volledig voor **persoonlijk genot** en uiterlijke schoonheid.
- Schilderij van Dorian toont **de effecten van zijn pervers en immoreel gedrag**, terwijl hij zelf altijd mooi blijft.
- **Het mooie staat boven de moraal**, maar uiteindelijk wint de moraal.

WEEK 12

CLIP 28 (P133)

Surrealisme

Ontstaan:

- Gegroeid uit het **Dadaïsme**:
 - **Frans Dadaïsme**: humor en groteske elementen.
 - **Berlijns Dadaïsme**: meer politiek.
 - Eerste tijdschrift: *Le Coeur à barbe* van Tristan Tzara.
- **Surrealisme**:
 - Literaire beweging die experimenteert met taal en poëzie.
 - Oog voor **innovatief taalgebruik** en alternatieve vormen van expressie.

Voorlopers van het surrealisme:

- **Rimbaud – *L'alchimie du verbe***
 - Tijdgenoot van Verlaine (symbolisme).
 - Alternatieve, zintuiglijke manier van kijken.
 - Doel: zintuigen botsen laten, zodat je de werkelijkheid anders ervaart → avant-garde.
- **Lautréamont – *Les Chants de Maldoror***
 - Bekend om immorele, satanische uitspraken.
 - Beschrijft bizarre visioenen, conflicten, droombeelden; draait werkelijkheid om.
 - Schoonheid ontstaat door **combinatie van objecten die niets met elkaar te maken hebben**.
 - Kunst is los van rationeel nadenken.
- **Jarry – *Ubu Roi***

- Bizarre toneelstukken: visioenen, slechte daden niet veroordeeld.
- Grotesk, karikaturaal, contrasten zoals in dromen.
- **Apollinaire – *Il pleut***
 - Gedichten geïnspireerd door dromen.
 - Experimenteert om **kunst en dagelijks leven te verbinden**.
 - Frans alternatief traditie.

Belangrijk werk:

- *Les Champs Magnétiques* door Éluard en Breton
 - Geschreven **om de beurt, spontaan, onbewust**.
 - Nieuwe techniek: kunst die **spontaan ontstaat en het toeval een kans geeft**.
 - Surreële werkelijkheid = intensere werkelijkheid door toeval.
 - Toont spanning tussen **surreële en gewone werkelijkheid**, spel tussen banaliteit en surrealiteit.

Inspiratie en thema's:

- **Dromen:** toegang tot onbewuste, toeval.
- **Roes:** alcohol, hallucinaties, associaties.
- **Erotische situaties:** irrationeel, krachtig.

Instrumenten om ontsnappen aan burgerlijke rationaliteit:

- **Écriture automatique:** automatisch schrijven.
- Dromen serieus nemen.
- **Abnormale mentale toestanden:** visioenen door mentale instabiliteit.
- **Erotische krachten:** zoals bij Éluard.

-